

לבנינה של תורה

שיחות שנמסרו בבית המדרש על ידי ראש הישיבה הרב ברוך וידר שליט"א

שיחה תקכג

כ"א בשבט תשפ"ה
פרשת "משפטים"

שש אנכי על אמרתך

שמחת ידיעת התורה

הוולד³; זהו זמן בו העולם יכול להתהפך (כפי שנאמר לגבי גינווה⁴: "עוד ארבעים יום וְגִינוּה נִהְפָּכֶת"); זהו פרק הזמן בו הושלמה קבלת התורה ובו שהה משה בהר סיני. את ארבעים הימים הללו מוטב לנצל, ולהחליט כבר כעת להקדישם לשם סיום המסכת.

על כל פנים זכינו לסיים כעת סדרת ימים של חזרה מאומצת, ימים בהם כל אחד השקיע רבות לפי דרגתו בחזרה על הלימוד ובקניין התורה. לא מעט מן התלמידים נראו שוקדים בבית המדרש גם בשעות הקטנות של הלילה. היה זה שבוע נפלא, ובטוחני שאם הייתה ניתנת לנו רשות לראות היינו רואים אלפי מלאכים טסים במרום בית המדרש, משום שהקב"ה שלח אותם לראות את המתרחש כאן: "חזו בני

"נגיל וְנִשְׂמֵחַ בְּזֵאת הַתּוֹרָה"

היום הוא בבחינת "יומא טבא לרבנן". הריקוד שרקדנו זה עתה היווה מעין בבואה של 'הריקוד עם אשמורת' שאנו בישיבת 'הכתל' נוהגים לרקוד בתום הלילה הגדול והקדוש, הגדוש בעמל התורה - ליל שבועות. הגמרא מביאה שאביי אמר¹: "תיתי לי,

דכי חזינא צורבא מרבנן דשלים מסכתיה עבידנא יומא טבא לרבנן" - כאשר אני רואה תלמיד ב'ישיבה' שלי שסיים מסכת אני עורך יום טוב לחכמים, כנראה לבני ישיבתו².

אמנם עדיין לא סיימנו את מסכת 'קידושין', אולם נותר די זמן לכך וכולי תקווה שאכן מספר חרוצים יספיקו לסיימה עד לסוף ה'זמן'. עד למועד זה, סוף ה'זמן', נותרו כארבעים ימים - ארבעים ימים זהו זמן יצירת

לימוד התורה שבעל פה
מצריך אהבה
ואהבה זו מבטאת
את האהבה לקב"ה

³ בכורות, דף כא, עמוד ב: "אמר רב חסדא: הרי אמרו יצירת הוולד באשה - ארבעים יום".
⁴ יונה, פרק ג, פסוק ד

¹ עין שבת, דף קיח, עמוד ב
² עין רש"י, שם ד"ה עבידנא: "עבידנא יומא טבא לרבנן - לתלמידים, ראש ישיבה היה".

הקדוש ברוך הוא⁹. לכן, הגמרא אומרת כי **"כמה טפשי שאר אינשי דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבה"**¹⁰. גברא רבה הוא כולו תורה, ולכן כשאנו מכבדים את לומדי התורה אנו מכבדים את התורה גופה¹¹. כבוד התורה מסייע להפנים את ההכרה באלקיותה של תורה, וממילא הוא הערובה לכך שאדם ישקיע בלימוד. אם תחסר לאדם ההכרה בערכה האלוקי של התורה הוא לא יתמסר ללימודה.

משום חשיבות הדבר, ביקשתי שיוסיפו בארוחת הצהריים תוספת מיוחדת, כדי שנחוש ונציין את המיוחד שביום זה.

"מָה אֶהְיֶה תּוֹרָתְךָ"

בנוסף לכבוד התורה, יש צורך בדבר שיגרום לשינוי עמוק בנפש והוא האהבה. כפי שכאשר בן אוהב את הוריו הוא נוהג כלפיהם בצורה מיוחדת ומעניק להם יותר, כך כאשר אדם אוהב את ה' הוא ינהג באופן נעלה יותר. הדברים אמורים במיוחד בדורנו, הדורש לחוות את פנימיות הדברים ולא רק את חיצוניותם. לכן, כה זקוקה לו האהבה הפנימית שהיא המניע הפנימי לעבודת ה'.

מדרש תנחומא בפרשת 'נח' מציג סתירה: מחד גיסא נאמר¹² **"וַיֹּאמְרוּ כָל אָשֶׁר דָּבָר ה' נַעֲשֶׂה"**, ומאידך גיסא אמרו חז"ל כי **"לא קבלו ישראל את התורה עד שכפה עליהם הקדוש ברוך הוא את ההר כגיגית"**? מדוע היה צורך בכפייה לשם נתינת התורה לאחר שבני ישראל קבלוה ברצון? משיב המדרש כי אכן על קבלת התורה שבכתב ענו בני ישראל **"נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע"**, אולם לגבי תורה שבעל פה היה צורך בכפייה, משום **"שיש בה דקדוקי מצות קלות וחמורות והיא עזה כמות וקשה כשאל קנאתה, לפי שאין לומד אותה אלא מי שאוהב**

חביבי דמשתכחין לצרה דלהון ועסקין באורייתא¹⁵! מאוד שימח אותי שתלמידים שיתפו אותי שבמשך שבוע זה הם חוו את חוויית הלימוד האיכותית ביותר שלהם.

מצאו חן בעיניי הדברים שהרב הלר שליט"א אמר הבוקר לתלמידיו: **"בשבילכם המבחן זה הגביע"**!

"כְּבוֹד חֲכָמִים יִנָּחֵל"

החזון והאידיאולוגיה הם המניעים את האדם לעשות, לפעול, לשנות ולקדם. בהקשר של לימוד תורה ועבודת ה' ישנם שני גורמים המביאים לידי קניין מהותי בנפש - הראשון הוא כבוד התורה. כאשר התורה ציוותה אותנו על כבוד ההורים ומוראם, יש לכך ביטוי מעשי⁶: **"לא יעמוד במקומו המיוחד לו לעמוד שם... ולא ישב במקום המיוחד לו... ולא סותר את דבריו ולא מכריע את דבריו בפניו... ולא יקראנו בשמו... חייב לעמוד מפני אביו"**. גם כאשר התורה ציוותה אותנו לכבד תלמידי חכמים הדבר מקבל ביטוי בפעולות מסוימות: **"כשם שאדם מצווה בכיבוד אביו ויראתו כך הוא מצווה בכבוד רבו ויראתו. ורבו יותר מאביו, שאביו הביאו לחיי העולם ורבו מביאו לחיי העולם הבא"**⁷. יש לעמוד בפני הרב שמלמד אותנו תורה, ולכבד אותו על כך שהוא מעביר לנו את התורה שניתנה בסיני.

לכבוד התורה יש ערך גדול. הגמרא במסכת מגילה קובעת ש**"אין מועד בפני תלמיד חכם, כל שכן חנוכה ופורים"**⁸ - כלומר: מספידים תלמיד חכם גם בחול המועד או על חשבון מקרא מגילה, משום כבוד התורה. מדוע כבוד התורה קודם ללימודה? כבוד התורה מחנך ללימוד תורה, משום שפעולה זו מדגישה בפנינו שלימוד התורה האלוקית אינו דומה ללימוד מתמטיקה או פיזיקה אלא הוא עומד מעל הכל. לאמתו של דבר, כבוד התורה הוא כבודו של הקב"ה, שהלוא **"כל התורה כולה שמותיו של**

⁹ הקדמת הרמב"ן לפירושו לחומש בראשית
¹⁰ מכות, דף כב, עמוד ב

¹¹ עיין שיחות הרב צבי יהודה-תלמוד תורה, תלמוד תורה א, פסקה 16: **"לא מכבדים כאן את האיש, אלא את התורה, ותלמיד חכם אמיתי הוא עצם המשך התורה, הוא המשך משה קיבל תורה מסיני. כבוד תלמיד חכם הוא כבוד התורה, כבוד השכינה. אישיותו של תלמיד חכם היא גילוי התורה עצמה"**.
¹² שמות, פרק יט, פסוק ח

⁵ משפט זה מיוחס לגר"א (ראה: סידור הגר"א, שמחת בית השואבה, אשריכם ישראל).

⁶ שלחן ערוך, יורה דעה, סימן רמ, סעיפים ב, ז

⁷ טור, יורה דעה, סימן רמב

⁸ מגילה, דף ג, עמוד ב. **"שמות להספידם אף על גב דמבטל ממקרא מגילה"** (תוספות ד"ה כל).

יפה עשו בני שיעור א' שמסרו מרצונם החופשי את הפלאפונים שלהם. זוהי גבורת רוח שבטוחני שהם חשו ששכרה בצידה. מי שעשה כך יודע כעת שהוא מסוגל להתגבר על החולשה האנושית העיקרית של בני דורנו ולהיגמל מהמכשיר הסלולרי למשך זמן מה. זאת מלבד עצם העובדה שהוא מוסיף כוח וזכות בפמליא של מעלה עבור עם ישראל. לוואי שאנו ואחרים נלמד מכך להיפרד מהמכשיר למשך יום שלם, 'סדר בוקר', בזמן שיחה או שיעור וכיוצא בזה. כבר איננו חשים עד כמה אנו משועבדים למכשירים הללו, והגיעה השעה לצאת לחירות, בבחינת "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה"¹⁷. לוואי שנלמד מבני שיעור א' היקרים, ונבחר מרצוננו הטוב להתחבר לתורה ככל האפשר, בלי הפרעות של דברים אחרים.

"בְּהִיטֵי אֶל כָּל מִצְוָתֶיךָ"

ברצוני לברר יותר את משמעות הדברים. ציינו בשבוע שעבר שלימוד התורה מורכב משני חלקים - לימוד וידיעה. הרמב"ם כותב בהלכות תלמוד תורה¹⁸: "כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה, בין עני בין עשיר, בין שלם בגופו בין בעל יסורין, בין בחור בין שהיה זקן גדול שתשש כחו, אפילו היה עני... ואפילו בעל אשה ובנים - חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה, שנאמר¹⁹: 'וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וָלַיְלָה'. גדולי חכמי ישראל היו מהן חוטבי עצים ומהן שואבי מים ומהן סומים, ואף על פי כן היו עוסקין בתלמוד תורה ביום ובלילה. והם מכלל מעתיקי השמועה איש מפי איש מפי משה רבינו. עד אימתי חייב לתלמוד תורה? עד יום מותו". זהו הקיום של הצו "וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וָלַיְלָה".

כיצד מממשים זאת? בכל ימי חייו מוטל על האדם לעסוק בתורה ככל יכולתו, בהתחשב בצורכי חייו ומשפחתו. ה'אור שמח' על אתר מחדד שחייב זה משתנה בין בני האדם ותלוי ביכולותיהם הנפשיות, וכפי שהוא כותב²⁰: "איך היה מחוק הבורא לחוק

הקדוש ברוך הוא בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו"¹³. לימוד התורה שבעל פה מצריך אהבה ואהבה זו מבטאת את האהבה לקב"ה, ועל כן על תורה זו כרת הקב"ה ברית עם ישראל¹⁴. עם זאת, עדיין הייתה נדרשת כפיית ההר בגיגית. משמעותו של אירוע זה היא שקבלת התורה היא דבר הכרחי, הנחוץ לקיומם של העולם והחיים, הן במובן הלאומי והן במובן הפרטי¹⁵.

"הֵט לָבִי אֶל עֲדוּתֶיךָ"

עמל התורה והחזרה מוליד בנו אהבה מתפרצת על כך "אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים", כך הדפים הללו נצרכים בנפש. לכן, עלינו לקנות בנפש את המסירות ואת היכולת לעמול בתורה ללא הפסק. הבאנו בעבר את דברי ה'חזון איש' באגרותיו¹⁶: "ללמוד שעה אחת ולהפסיק שעה אחת - הוא קיום התורה... בלימוד התמידי הוא סוד הקדושה. וזה שעושה תורתו קרעים-קרעים אסף רוח. מן הראוי לחבל תחבולות איך לקנות את התמדת הלימוד ולהתפלל על זה תמיד". אכן, דברים אלו קשים ליישום בדורנו, ולשם כך יש צורך בהרבה עבודה ותפילה.

אני סבור שמבחן הוא סוג של תחבולה לשם קניית התמדת הלימוד. המבחן יוצר תנועה בנפש של יציבות ומסירות. צריך להתפלל על כך שנזכה להצליח ללמוד בלי לקום אחרי מספר דקות, ואפילו לא לאחר שעה. מי שזכה לכך בשבוע זה והצליח ללמוד ברצף, טעם את טעם מתיקות התורה.

¹³ תנחומא, פרשת נח, סימן ג

¹⁴ שם: "שלא כרת הקדוש ברוך הוא ברית עם ישראל אלא על התורה שבע"פ, שנאמר (שמות לד, כז): 'כִּי עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אִתְּךָ בְּרִית', ואמרו חז"ל: לא כתב הקדוש ברוך הוא בתורה 'למען הדברים האלה' ולא 'בעבור הדברים האלה' ולא 'בגלל הדברים' אלא 'על פי הַדְּבָרִים' וזו היא תורה שבעל פה".

¹⁵ עיין תפארת מהר"ל (למהר"ל), פרק לב: "כי התורה כל העולם תלוי בה. ואם לא היתה התורה, היה העולם חוזר לתהו ובהו, ולפיכך אין ראוי שתהיה קבלת התורה בבחירת ישראל, רק שהיה הקדוש ברוך הוא מחייב ומכריח אותם לקבל התורה, שאי אפשר זולת זה"; מאמרי הראי"ה, עמוד 165: "הננו קרואים מתוך הכרח אל הדבר הגדול והנשגב העומד ברומו של עולם, ומתוך הכרחים פנימיים והכרחים חיצוניים לקבלתה של תורה ביסוד תחית הפלאות שלנו"; שיחות הרב צבי יהודה, פרשת שמות, סדרה ב, פסקה 19. כך למדתי גם מהרב יעקב כ"ץ שליט"א.

¹⁶ קובץ אגרות חזון איש, חלק א, אגרת ג

¹⁷ אבות, פרק ו, משנה ב

¹⁸ משנה תורה, הלכות תלמוד תורה, פרק א, הלכות ח-י

¹⁹ יהושע, פרק א, פסוק ח

²⁰ אור שמח, הלכות תורה, פרק א, הלכה ב

בן חורין ליבטל ממנה²⁴ - אמנם אינני יכול להספיק הכל, אך איני בן חורין מעצם המשימה. עלינו לקנות ידיעה בכל התורה. משימה זו איננה יכולה להסתכם בשנות ה'ישיבה' והיא מתפרשת על משך החיים כולם. סיום שנות ה'ישיבה' אינו תום זמן קניין התורה. זהו איננו תירוץ נכון. גם אדם העמל לפרנסתו או שמסור להצלת ישראל נדרש להמשיך במשימה זו כפי כוחו, כפי שנהג רבי יוחנן הסנדלר למשל. המשכת רצף לימוד התורה לאורך כל החיים נחוצה לשם שלימותו הנפשית של האדם ולכך שיזכה לקנות קניין שלם של אמיתת החיים. כפי שהתברר על ידי כפיית ההר כגיגית, התורה חיונית לעצם חיינו.

"בְּדֶרֶךְ עֲדֻתְךָ שִׁשְׁתִּי"

לפיכך, זו שמחה גדולה עבורי לשמוע מר"מים ומתלמידים על שמחתה של אהבת תורה שהם זוכים לה בימים אלו ולראות אותה קורנת על פניהם. בטוחני שגם בשמיים ישנה שמחה גדולה ביום זה, כפי שאצלנו בישיבה זהו 'יומא טבא לרבנן'.

מספר פעמים כבר נהגנו כפי שלמדתי מרבתי שלא לומר תחנון במנחה ביום מעין זה. לא משום שאנו חלילה ממקלי הראש, אלא משום שאנחנו כה מעריכים ומכבדים את התורה שהיא עצם החיים והיא הדבר הגדול ביותר שיש לנו בחיינו. מתוך הבנה זו יהיה ביכולתנו להמשיך להתעלות בשקידת התורה, באהבתה, בעמלה, בכבוד התורה ובכבוד תלמידי חכמים. נדע נאמנה שזוהי התרופה הראויה לכל שאלות הפרט והכלל, ויקוים בנו הכתוב²⁵: **"וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בָּהּ אֱלֹקֵיכֶם חַיִּים כְּלָכֶם הַיּוֹם."**

חוב תלמוד תורה לכל ישראל? ונתן תורת כל אחד בידו, ואין לאל יד האנושי ליתן המדה האמיתית לזה... וצריך האדם להלהיב נפשו לשקוד על דלתותיה... שבזה אינו שוה, רק כל אחד לפי מה שהוא אדם."

עם זאת, ישנה חובה של ידיעת התורה כולה. האדמו"ר הזקן כתב כחלק מ'שולחן ערוך הרב' את 'הלכות תלמוד תורה, המקובל בעולם התורה כחיבור המקיף ביותר בעניין לימוד תורה. הוא פוסק שאדם צריך לשכור מלמד שילמדנו את כל התורה - תורה שבכתב, הלכות פסוקות וכן הלאה. הוא מוסיף בשם חכמי האמת שכל נפש צריכה לבוא בגלגולים רבים על מנת שתקיים את כל תרי"ג המצוות ותעסוק בפרד"ס, כלומר בכל חלקי התורה, כפי תיקונה וכפי מה שביכולתה.

"ואל יאמר האדם איך אפשר ללמוד כל התורה שבעל פה כולה? הרי התורה אין לה קץ ותכלית!... באמת ההלכות הנגלות לנו ולבנינו יש להן קץ ותכלית ומספר, וכן המדרשים שנתגלו לנו"²¹. בשל כך, **"בזמן הזה, שכל התורה שבעל פה היא כתובה לפנינו, אין צריך לשכור מלמד לבנו שילמדנו כל התורה שבעל פה אלא שילמדנו להבין היטב בתלמוד ברוב המקומות, גם בהלכות וסוגיות העמוקות, עם רוב הפוסקים ראשונים ואחרונים, ויעמידנו על עיון ההלכה למעשה שיוכל לעיין בעצמו, ללמוד ולהבין ולהורות כל הלכה למעשה מתוך עיון בתלמוד ופוסקים ראשונים ואחרונים"**²². כך עושים בישיבות דבכל אתר ואתר. יש בישיבתנו ר"מים נפלאים, המוסרים את נפשם למען התלמידים ומקנים לנו את דרך לימוד התורה בעיון, ומעטה עלינו לפסוע בדרך זו בעצמנו.

"וְלֹא אַתָּה בֶּן חוֹרִין לִיבְטֹל מִמֶּנָּה"

סוף דבר, הרב זצ"ל כתב שכל ימי חייו עמדה לנגד עיניו המשנה²³: **"לא עליך המלאכה לגמור ולא אתה**

שתשתדל כפי מה שתוכל, שאינך בן חורין להבטל מכל וכל ממה שנוצרת עליה" (פירוש המאירי).

²⁴ אורות הראי"ה, עמוד יט: **"לא עליך המלאכה לגמור ולא אתה בן חורין להבטל ממנה" - הדברים הקדושים הללו הם נר לרגלי ואור לנתיבתי, והם ראויים באמת להיות נר מאיר לדורות עולם** לכל מי שיבא אל הקודש לעסוק בכל ענין נשגב ומועיל, לבל יחרד ולבבו לא יפול בקרבו בראותו כי השלמות כל חפץ לבבו אין בידו די היכולת, לא יאמר נואש לכל אשר תשיג ידו, כי מי יוכל להעריך רב ערך החלק מן השלמות אשר תשיג ידו".

²⁵ דברים, פרק ד, פסוק ד

²¹ שלחן ערוך הרב, הלכות תלמוד תורה, פרק א, הלכה ה

²² שם, הלכה ו

²³ אבות, פרק ב, משנה טז - **"כלומר שלא תאמר איך אתחיל בדבר שלא אוכל לבא עד תכליתו, שאינך מחוייב לבא עד תכליתו ולעשות ביתר היכולת. וכן אם תאמר איני מוכן לכך, צריך על כל פנים**